

POSTANOWIENIE

Dnia 11 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)

SSN Marek Pietruszyński (sprawozdawca)

SSN Paweł Wiliński

w sprawie W.W., wobec którego na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k., przy zastosowaniu art. 31 §1 k.p.k. umorzono postępowanie o czyny z art. 286 § 1 k.k. art. 297 § 1 k.k.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu w Izbie Karnej w dniu 11 czerwca 2021 r. kasacji Prokuratora Generalnego na korzyść W.W. od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 9 września 2019 r., sygn. akt: X Ko (...), zmieniającego środek zabezpieczający w postaci terapii w systemie ambulatoryjnym na środek zabezpieczający polegający na pobycie w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym,

na podstawie art. 535 § 5 k.p.k.

p o s t a n o w i ł:

**uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać
Sądowi Rejonowemu w K. do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 15 listopada 2017 r., Sąd Rejonowy w K. w sprawie III K (...), na mocy art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k., przy zastosowaniu art. 31 § 1 k.k. umorzył postępowanie karne wobec W.W. o czyny z art. 286 § 1 k.k. i art. 297 § 1 k.k.,

przyjmując, że w czasie czynów nie mógł z powodu choroby psychicznej rozpoznać ich znaczenia i pokierować swoim postępowaniem.

Na podstawie art. 93a § 1 pkt 2 k.k., art. 93b § 1 k.k., art. 93c pkt 1 k.k. i art. 93f § 1 k.k., Sąd orzekł wobec W. W. środek zabezpieczający w postaci terapii w systemie ambulatoryjnym.

Postanowienie to uprawomocniło się bez postępowania odwoławczego.

Zarządzeniem z dnia 17 kwietnia 2018 r. Sędzia Sądu Rejonowego w K. wyznaczyła NZOZ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „C.” w R. jako podmiot właściwy do wykonania wobec W.W. środka zabezpieczającego.

Postanowieniem z dnia 7 grudnia 2018 r. sygn. akt: X Ko (...) wydanym w sprawie III K (...), Sąd Rejonowy w K. dopuścił dowód z pisemnej opinii dwóch biegłych psychiatrów oraz biegłego psychologa na okoliczność ustalenia aktualnego stanu zdrowia W.W., tj. sprecyzowania, czy istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że wskazany popełni ponownie czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym oraz czy kontynuowanie stosowania środków zabezpieczających w postaci terapii zapobiegnie popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego o znacznej szkodliwości oraz czy konieczne jest stosowanie wobec wskazanego jakiegokolwiek środka zabezpieczającego określonego w art. 93a § 1 k.k. celem zapobieżenia popełnieniu przez niego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości.

Biegli w wydanej opinii wskazali, że W.W. nie zdradza objawów upośledzenia umysłowego, rozpoznali u niego uzależnienie od środków psychoaktywnych oraz chorobę psychiczną pod postacią zaburzeń afektywnych dwubiegunowych. Mimo zakazu zażywania środków odurzających, opiniowany nie potrafi utrzymać abstynencji, a leki zażywa nieregularnie lub wcale, co skutkuje występowaniem u niego kolejnych epizodów psychotycznych. Z przebiegu choroby wynika, że dotychczas stosowany środek zabezpieczający jest nieskuteczny, a jednocześnie zachodzi wysokie prawdopodobieństwo popełnienia w przyszłości czynów o znacznej społecznej szkodliwości, wynikającej z motywacji chorobowej. Biegli orzekli, że wobec W.W. istnieje konieczność stosowania środka zabezpieczającego w postaci detencji sądowej, stosownie do art. 93a § 1 k.k.

Postanowieniem z dnia 9 września 2019 r., sygn. akt: X Ko (...) Sąd Rejonowy w K., orzekając w sprawie o sygn. akt: III K (...), na podstawie art. 93b § 3 k.k. i art. 93c pkt 1 k.k. w zw. z art. 93g § 1 k.k. i art. 93a § 1 pkt 4 k.k. zmienił środek zabezpieczający w postaci terapii w systemie ambulatoryjnym orzeczoney wobec W.W. postanowieniem Sądu Rejonowego w K. z dnia 15 listopada 2017 r. w sprawie III K (...), na środek zabezpieczający polegający na pobycie w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym.

Orzeczenie to uprawomocniło się bez postępowania odwoławczego.

Od tego postanowienia kasację na korzyść W.W. wniosł Prokurator Generalny, zaskarżając postanowienie w całości, zarzucając rażące i mające wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa karnego materialnego, tj. art. 93b § 3 k.k. i art. 93c § 1 k.k. w zw. z art. 93g § 1 k.k., polegające na orzeczeniu wobec W.W. na etapie postępowania wykonawczego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, w miejsce orzeczonego wcześniej środka zabezpieczającego w postaci terapii w systemie ambulatoryjnym, w sytuacji gdy orzeczenie takiego środka możliwe jest jedynie w wyroku lub postanowieniu o umorzeniu postępowania karnego na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k., a zmiana przez sąd orzeczonego wobec sprawcy wolnościowego środka zabezpieczającego lub sposobu jego wykonania, może nastąpić jedynie w granicach środków, o których mowa w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k.

W konkluzji skarżący wniosł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się w pełni zasadna, co umożliwiło jej uwzględnienie na posiedzeniu, w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Przepisy Kodeksu karnego wykonawczego w kwestii stosowania środków zabezpieczających odsyłają do przepisów Kodeksu karnego zawartych w rozdziale X (art. 199a § 1 k.k.w.)

Stosownie do treści art. 93a § 1 k.k. środkami zabezpieczającymi są:

1. elektroniczna kontrola miejsca pobytu,

2. terapia,
3. terapia uzależnień,
4. pobyt w zakładzie psychiatrycznym, przy czym orzeczenie pobytu w zakładzie psychiatrycznym może nastąpić jedynie w przypadkach wskazanych w ustawie (art. 93b § 5 k.k.).

Zgodnie z treścią przepisu art. 93g § 1 k.k. sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym m.in. wobec sprawcy co do którego umorzono postępowanie o czyn popełniony w stanie niepoczytalności, jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popełni on ponownie czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym.

Z kolei przepis art. 93d k.k. reguluje kwestię czasu trwania środka zabezpieczającego, przy czym w § 6 odnosi się do zagadnienia ponownego orzekania środka zabezpieczającego. Przepis ten stanowi, że jeżeli zachowanie sprawcy po uchyleniu środka zabezpieczającego wskazuje, że zachodzi konieczność stosowania środków zabezpieczających, sąd, nie później niż w ciągu 3 lat od uchylenia środka, może ponownie orzec ten sam środek zabezpieczający lub inny środek, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 1 -3. Z przepisu tego jednoznacznie wynika, że nie jest możliwe orzeczenie środka w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, jeżeli nie był on pierwotnie orzeczony w postępowaniu jurysdykcyjnym, nawet gdy istnieją ku temu podstawy. Poza tym sąd ma swobodę w ocenie, jaki środki należy zastosować ponownie. Nie musi to być taki sam środek

W poprzednim, sprzed 1 lipca 2015 r., stanie prawnym istniała jedynie możliwość na podstawie art. 94 § 3 k.k. zarządzenia ponownego umieszczenia w odpowiednim zakładzie zamkniętym sprawcy niepoczytalnego, określonego w art. 94 § 1 k.k., a w zw. z art. 95a § 3 k.k. – także sprawcy przestępstwa skierowanego przeciwko wolności seksualnej popełnionego w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych (art. 95 § 1 k.k.) (por. Środki zabezpieczające. System Prawa Karnego. tom 7, red. Lech K. Paprzycki, wyd. 2, 2015).

Pogląd o wyłączności stosowania przy orzekaniu co do meritum, a nie na etapie postępowania wykonawczego, środka zabezpieczającego w postaci pobytu

w zakładzie psychiatrycznym ugruntowany został w piśmiennictwie. Jak wskazuje M. Mozgawa: „ Z uzasadnienia projektu ustawy z 20.02.2015 r.: «Art.93g § 3 k.k. stanowi odpowiednik obecnej regulacji zawartej w art. 95a § 1 i 2 k.k.. [...], przy czym projekt wprowadza tu pewne modyfikacje. W wypadku osób wykazujących zaburzenia preferencji seksualnych, które popełniły przestępstwo określone w art. 197 § 3 pkt 2 lub 3 k.k., projektodawca zrezygnował z obowiązku orzekania albo zakładu zamkniętego, albo leczenia ambulatoryjnego w wyroku skazującym. Sąd, skazując sprawcę, będzie mógł orzec pobyt w zakładzie zamkniętym, jeżeli uzna to za konieczne, natomiast leczenie ambulatoryjne będzie mogło zostać orzeczone w postępowaniu wykonawczym, o ile będą to uzasadniać wyniki psychoterapii, prowadzonej obligatoryjnie w zakładzie karnym na podstawie art. 93f § 5. Ponadto w myśl projektowanych przepisów nie będzie możliwe dokonanie zmiany środka polegającego na leczeniu ambulatoryjnym na środek w postaci pobytu w zakładzie zamkniętym. Pobyt w zakładzie zamkniętym będzie można orzec wyłącznie w wyroku» (Uzasadnienie rządowego projektu ustawy z 20.02. 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, VII kadencja, druk sejmowy nr 2393)” (Komentarz aktualizowany do art. 93 (g) Kodeksu karnego, LEX 2021).

Również K.P. rozważając kwestię sądu właściwego do orzekania w przedmiocie środków zabezpieczających podkreślił, że stosownie do art. 199a § 1 k.k.w. sąd, który wydał orzeczenia w pierwszej instancji, jest właściwy do orzekania w przedmiocie środków zabezpieczających na zasadach określonych w rozdziale X Kodeksu karnego. Wprowadzenie tego przepisu ma charakter dostosowawczy; wynika z wprowadzonej nowelą z 2015 r. możliwości stosowania środków zabezpieczających nie tylko w wyroku, lecz również w postępowaniu wykonawczym (zob. art. 93d § 2, 4, 6 k.k., art. 202b § 1 k.k.w.). Właściwość sądu określona w art. 199a § 1 k.k. dotyczy stosowania w postępowaniu wykonawczym wszystkich środków, przewidzianych w art. 93a § 1 k.k., z wyjątkiem pobytu w zakładzie psychiatrycznym (K. Postulski Komentarz do art. 199 (a) Kodeksu karnego wykonawczego). Identyczne stanowisko zajmuje Konrad Lipiński, który wskazał, że w postępowaniu wykonawczym zmiana może dotyczyć wyłącznie środków wolnościowych, o których mowa w art. 93a § 1 pkt 1 – 3 k.k. Środek izolacyjny orzec można wyłącznie w wyroku/postanowieniu kończącym

postępowanie (Komentarz do art. 93 (b) Kodeksu karnego). Potwierdzenie słuszności poglądów zaprezentowanych przez wskazanych przedstawicieli piśmiennictwa prawa karnego i prawa karnego wykonawczego odnajdujemy także w wypowiedziach Ryszarda A. Stefańskiego (R. A. Stefański (red.) Kodeks karny. Komentarz. Wyd. 5, Warszawa 2018) i J. Lachowskiego (J. Lachowski (red.) Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, Warszawa 2018).

Zatem wyrazić należało pogląd, że zmiana środka zabezpieczającego w toku postępowania wykonawczego może dotyczyć wyłącznie środków zabezpieczających określonych w art. 93a § 1 pkt 1 -3 k.k. Natomiast w postępowaniu tym nie jest możliwe orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (art. 93a § 1 k.k.), jeżeli nie był on uprzednio orzeczony w postępowaniu jurysdykcyjnym (arg. z art. 199a § 1 k.k.w. w zw. z art. 93d § 6 k.k. w zw. z art. 93a § 1 pkt 1- 3 k.k.).

Przenosząc te rozważania na grunt niniejszej sprawy wskazać należało, że Sąd Rejonowy w K. orzekając w dniu 9 września 2019 r. w sprawie III K (...) wobec W. W. środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym uczynił to bez podstawy prawnej, wydając orzeczenie o internacji dopiero na etapie postępowania wykonawczego, do czego nie był uprawniony na mocy obowiązujących przepisów prawa karnego i prawa karnego wykonawczego. Uchybienie, którego dopuścił się Sąd było rażące i miało istotny wpływ na treść wydanego postanowienia. Doszło bowiem do niezasadnego prawnie orzeczenia wobec W.W. pobytu w szpitalu psychiatrycznym.

Z tych względów należało potwierdzić stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy na wstępie rozważań co do oczywistej trafności wniesionej kasacji oraz jej konkluzji, a to konieczności uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K. Ponownie rozpoznając sprawę Sąd pierwszej instancji uwzględnił zapatrywanie prawne wyrażone przez Sąd Najwyższy, a w toku procedowania, zapewne z udziałem biegłych lekarzy psychiatrów i psychologa, rozważył, w zależności od sytuacji procesowej, możliwość zastosowania wobec W.W. środków przewidzianych w art. 23 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego tj. z dnia 26 marca 2020 r. (Dz. U. z 2020r.poz. 685), a to w

kontekście wypowiedzi biegłego psychiatry udzielonej na posiedzeniu Sądu w dniu 15 lipca 2019 r. wskazującej jednoznacznie na to, że zachowanie wskazanego z powodu zaburzeń psychicznych może zagrażać jego własnemu życiu.

Uwzględniając przedstawioną argumentację, postanowiono jak na wstępie.